

Фіщук В. С., студент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Лихова С. Я., д.ю.н., професор

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ (СТ. 289 КК УКРАЇНИ)

У ст. 289 КК України передбачена кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом. Стаття складається із чотирьох частин та містить примітку. Особливість конструкції цієї кримінально-правової норми полягає у таких положеннях: по-перше, у ч. 4 ст. 289 КК України міститься норми щодо спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності, по-друге, у трьох частинах примітки до цієї статті розкритий зміст поняття незаконності заволодіння транспортним засобом, спеціальний вид повторності як кваліфікаційної ознаки у даному юридичному складі злочину, а також розкривається зміст такої ознаки об'єктивної сторони цього юридичного складу злочину як наслідок.

Конструкція цієї статті, а також юридичні формулювання, які розкривають зміст ознак об'єктивної сторони цього юридичного складу злочину дають підставу для певної критики законодавчих формулювань.

По-перше, назва статті повністю повторює диспозицію ч. 1 ст. 289 КК України.

По-друге, об'єктивна сторона у цьому юридичному складі злочину, особливо це стосується змісту терміну «заволодіння», не дає можливості застосовувати цю норму без системного тлумачення.

Ознаки діяння у даному юридичному складі злочину слід вважати:

- 1) воно полягає лише в активній поведінці – дії;
- 2) дія проявляється в отриманні можливості керувати таким транспортним засобом;
- 3) поведінка винного є незаконною, він не має ані дійсного, ані уявного права на транспортний засіб, заволодіння яким здійснює;
- 4) заволодіння транспортним засобом здійснюється без чітко вираженого і дійсного волевиявлення власника або законного користувача транспортного засобу.

При цьому воля потерпілого або ігнорується (при таємному заволодінні), або подавляється (при застосуванні насильства або погрози його застосування), або ж фальсифікування (при заволодінні шляхом обману).

Закінченим злочин вважається з моменту, коли винний отримав

можливість керувати транспортним засобом і здійснювати рух на ньому.

Об'єктивну сторону злочину складає сукупність двох взаємопов'язаних дій: самовільний незаконний захват транспортного засобу та рух на ньому. Способами захвата можуть бути досить різноманітними: таємний, відкритий, обман або зловживання довір'ям, застосування насильства або погроза його застосування. Але мета при цьому завжди переслідується єдина – скористатися транспортним засобом всупереч волі власника.

Незаконне заволодіння транспортними засобами вважається закінченим, коли відбувається не лише захват транспортного засобу, але використання його по цільовому призначенню, тобто, пересування на ньому. Моментом закінчення злочину є початок руху. Тривалість поїздки на кваліфікацію не впливає.

Таким чином, слід дійти висновку, що цей юридичний склад злочину сформульований як матеріальний. Особливістю його об'єктивної сторони полягає у визначенні змісту «заволодіння», який законодавець в даному випадку використовує як узагальнююче поняття. Ступінь суспільної небезпеки такого заволодіння залежно від способу його виникнення може бути різним. Саме до такого висновку слід дійти, аналізуючи текст п. 2 примітки до ст. 289 КК України. Повторність в даному випадку утворює крадіжка транспортного засобу, тобто таємне викрадення чужого майна, а саме транспортного засобу. В ч. 2 ст. 289 КК України встановлена відповідальність, зокрема, за дії, поєднані із насильством, що є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого. А так як повторність утворює і вчинення злочину, склад якого передбачений у ст. 186 КК України, то всі підстави для висновку, що кваліфікований склад заволодіння транспортним засобом утворює таке діяння як грабіж – тобто відкрите заволодіння транспортним засобом, поєднане із насильством, що є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого або із погрозою застосування такого насильства.

В ч. 3 ст. 289 КК України передбачена відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом шляхом розбою, адже в даному випадку законодавець вживає формулювання саме цього складу злочину, а саме – насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого або погрози застосування такого насильства (ст. 187 КК України).

Але у примітці до ст. 289 КК України передбачені і юридичні склади злочинів, які містяться у ст. 189 КК України «Вимагання», ст. 190 КК України «Шахрайство», ст. 191 КК України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем». Це свідчить про те, що законодавець передбачив різні за ступенем суспільно небезпечні діяння щодо транспортного засобу, але у ст. 289 КК України об'єднав ці діяння під терміном «заволодіння».

Такий підхід викликає певні проблеми під час кваліфікації

незаконного заволодіння транспортним засобом. Наприклад, якщо незаконне заволодіння транспортним засобом відбувається шляхом крадіжки, то такі дії слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 289 КК України, якщо заволодіння відбувається іншим способом, наприклад, шляхом шахрайства, то, очевидно, необхідно порівнювати ступінь суспільної небезпеки злочину, склад якого передбачений у ст. 190 КК України і у ч. 1 ст. 289 КК України. Норми передбачені у ст. 289 КК України є спеціальними стосовно норм, передбачених у статтях 185, 186, 187, 189, 190, 191 КК України.

Як висновок, слід відмітити, що в даному випадку застосовувати норму, передбачену у ст. 289 КК України, враховуючи особливості її об'єктивної сторони, а саме законодавчого формулювання діяння, можна лише із врахуванням положень, які містяться у відповідних статтях щодо злочинів проти власності.

УДК 343.9.018(043.2)

Швець А. О., студентка,
Юридичний факультет, Дніпропетровський національний
університет ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ
Науковий керівник: Юзікова Н. С., к.ю.н., доцент

ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА БЕЗПЕКУ У СФЕРІ АВІАЦІЇ

Ведення ефективної боротьби із злочинністю в державі на будь-якому етапі її розвитку було й залишається одним зі основних завдань, яке можна досягнути шляхом реального використання на практиці профілактичних заходів. Саме тому, триваюча негативна практика непоодиноких подій (катастроф та аварій), що детерміновані людським чинником, специфіка повітряного судна як джерела підвищеної небезпеки та інші обставини ставлять перед законодавцем, вченими і юристами-практиками проблему розробки та пошуку нових ефективних засобів попередження авіаційних злочинів через взаємодію кримінології, кримінального права з авіаційними техніко-психологічними науками [1]. При цьому зокрема, розробка проблем боротьби з авіатранспортною злочинністю не може обмежуватись лише кримінологічними чи кримінально-правовими дослідженнями, вона вимагає з'ясування більш широкого кола питань, що охоплюються предметами психологічних, соціологічних, ергономічних та інших наук. Так, лише за перших дев'ять років незалежності, в Україні сталося 45 авіаційних подій, з них 13 катастроф (159 загиблих).

У науковій літературі окремі аспекти протидії злочинам проти авіації